

(Bukovyna), S.V. Makoviichuk (Hutsulschyna), A.M. Mukan (the Danube), M.L. Peretiatko (the Southern Volyn), V.I. Dobosh (the Southern Carpathian) L.P. Bova (Kovalchuk) (in Zhytomyr dialects).

The works of K.F. Herman (Bukovyna), E. Rudnytskyi (the Eastern Podillia) are devoted to some special features of the syntax of a complex sentence. It is noted that most of the works on syntax of the Ukrainian dialect language have in their names the expressions like “based on some observations”, “something about”, “on(about)” and others, indicating a partial study of the syntax and updates its study.

Key words: *dialect syntax, syntactic language level, syntax of a complex sentence, syntax of a simple sentence.*

Отримано: 23.10.2016 р.

УДК 81.161.2'373.2(477.43/44)

Тищенко Т.М.

СПОСОБИ НОМІНАЦІЇ В ТЕМАТИЧНИХ ГРУПАХ ЛЕКСИКИ З КОНКРЕТНИМ ЗНАЧЕННЯМ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Спосіб номінації – це сукупність технічних засобів мови (діалекту), за допомогою яких здійснюється акт номінації тієї чи іншої реалії навколишньої дійсності, прийом реалізації принципів номінації, представленого тією чи іншою мотиваційною ознакою [5, 78]. На думку дослідників номінаційних процесів, основні способи номінації (такі, як деякі види деривації, словоскладання, семантичне перенесення, лексичне запозичення із інших мов) є, очевидно, універсальними (або майже універсальними) і займають центральне місце в системі номінативних засобів будь-якої мови [6, 45]. Створення нової номінативної одиниці може відбуватися двома шляхами: або шляхом довільного витвору формально оригінального, нічим не мотивованого мовного знака, або з використанням уже існуючих матеріальних мовних елементів. Використання внутрішніх ресурсів мови для утворення номінації проходить у двох напрямках: 1) надання готовій номінативній одиниці нової семантичної функції; 2) створення формально нової одиниці.

В українській діалектології останнім часом з'явилися праці, в яких вивчають номінаційні процеси в окремих тематичних групах лексики в різних ареалах (Див. праці І. В. Гороф'янюк, В.О. Дворянкін, М. В. Поістогової та ін.), проте номінаційні процеси в східноpodільському ареалі ще не були предметом докладного опису, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Східноpodільськими говірками є говірки, що знаходяться на території південно-західних районів Черкаської, південно-східних – Вінницької, північно-західних Кіровоградської та північних – Одеської області. Предметом дослідження є лексика з конкретним значенням, зокрема тематичні групи назв бджільництва, рибальства та тваринництва. Мета статті – проаналізувати способи номінації в тематичних групах лексики з конкретним значенням, визначити найбільш та найменш продуктивні способи номінації.

Одним із способів номінації в групах лексики з конкретним значенням є лексико-семантична деривація, яка полягає у вживанні замість одного слова іншого, яке належить до іншої лексико-семантичної парадигми, але має спільний із першим словом семантичний елемент. Для кожної із досліджуваних тематичних груп лексики характерні свої семантичні моделі. Зокрема у рибальській лексиці відзначено такі типові семантичні моделі: ‘частина тіла’ → ‘назва снасті чи її частини’: *морда* ‘рибальська лозова снасть, що має форму лійкоподібної корзини’; ‘частина тіла’ → ‘риба’: *носан* ‘йорж, дрібна прісноводна риба з колючими плавцями, *Aegina cernua* L.’; ‘предмет’ → ‘частина снасті, яка схожа на цей предмет’: *качалка*, *катушка*, *майяк* ‘поплавок на великій рибальській сіті, неводі’, *кул*, *кулик*, *ворок*, *ворочок*, *хв'іст* / *ф'іст* ‘середня частина невода у вигляді вузького довгого мішка, куди потрапляє риба’; ‘деталь одягу’ → ‘частина снасті’: *пазуха*, *карман*, *мат'я* ‘середня частина невода у вигляді вузького довгого мішка, куди потрапляє риба’; ‘предмет’ → ‘частина риби’: *крило*, *крильце*, *лопатка* ‘плавець горизонтальний’, *парус*, *греб'я*, *греб'янець*, *гострак* ‘плавець вертикальний’; ‘комаха’ → ‘назва снасті, схожої на продукт життєдіяльності комахи’: *павук* ‘сітка квадратної форми для лову риби’.

Лексико-семантична трансформація слова, що базується на вживанні замість одного слова іншого, яке перебуває в певному асоціативному зв'язку за просторовою, часовою чи логічною суміжністю, не є характерним способом номінації рибальства в східноpodільських говірках. Цей спосіб номінації представлений поодинокими номенами, утвореними за такими семантичними

моделями: 'риба' → 'місце перебування риби': *зарибок* 'риба, яка недавно вийшла із ікри', 'ставок, де вирощують мальків'; 'частина снасті' → 'приманка, яка чіпляється на частину снасті': *мормишка*, *мурмушка* 'крючок із металом на зимовій вудці', 'принада на зимовій вудці для хижої риби', *закидушка* 'леска, на кінці якої гачок, яку закидають у ставок, щоб піймати рибу', 'принада'; 'процес' → 'виконавець процесу': *рибалка* 'процес ловіння риби', 'той, хто ловить рибу'.

У лексико-семантичній групі на позначення риб спостерігаємо перехід назви з однієї реалії на іншу, взаємозамінність назв. Так, наприклад, номен *краснопірка* використовують на позначення краснопірки, *Scardinius erythrophthalmus* L., плітки, невеликої прісноводної риби родини коропових, *Rutilus rutilus* L., верховодки, дрібної прісноводної риби родини коропових, *Alburnus alburnus* L.

Аналіз лексики з конкретним значенням засвідчив, що найпродуктивнішим способом словотворення є суфіксація. Найчастотнішою суфіксація є у лексико-семантичній групі назв риб, де тісно пов'язані диференційні ознаки 'вік' та 'розмір', передано однослівними номенами, похідними від основ, найчастіше назв риб, за допомогою демінутивних афіксів *-ець*: *короп^{ець}*, *кору^{пець}* 'молодий короп'; *оку^{нець}*, *диру^{нець}* 'окунь невеликого розміру', *шчупал^{ець}* 'молода щука'; *-ак*: *короп^{чак}* 'молодий короп', *шчу^{пак}* 'молода щука'; *-к*: *ш^чучка* 'молода щука вагою 600 – 700 г, *красно^пірка* 'мала краснопірка', *пл^іточка* 'краснопірка мала', *ве^рховодка* 'маленька верховодка', *м^лілка*, *му^лка* 'верховодка'; *-ик*: *л^ашчик*, *п^іл^ашчик*, *под^лашчик* 'молодий лящ вагою до 1 кг', *йорж^{ик}* 'маленький йорш', *короп^{чик}* 'молодий короп'; *-ок*: *шчуп^лчок*, *шчу^лчок* 'молода щука вагою 600 – 700 г', *м^іл^ок* 'молодий короп' *мал^лок*, *му^лок* 'риба, яка недавно вийшла із ікри', *й^йазичок* 'в'язь малий', *суда^чок* 'судак до нересту', *й^йаз^ок* 'в'язь малий'; *-ник*: *п^іл^ашчик^{ник}*, *под^лашч^нік* 'молодий лящ вагою до 1 кг'; *-ук*: *л^ашч^ук* 'молодий лящ вагою до 1 кг', *короп^чук* 'молодий короп', *мал^лук* 'риба, яка недавно вийшла із ікри', *-ар*: *шчу^пар* 'молода щука'; *-ач*: *шчу^кач*, *шчу^пач* 'молода щука вагою 600 – 700 г'; *-ен*: *шчу^чил^на* 'молода щука вагою 600 – 700 г'; *-онк*: *л^ашч^онок* 'молодий лящ вагою до 0,5 кг'; *-чик*: *короп^чик* 'молодий короп'; *-а*: *л^ашч^а* 'молодий лящ вагою до 1 кг'.

Малопродуктивними в утворенні назв тваринництва, бджільництва та рибальства є префіксальний та префіксально-суфіксальний способи. Зафіксовано такі префіксальні деривати: *п^іл^ашч*, *под^лашч* 'молодий лящ вагою до 1 кг', *п^ідлошак* 'жеребець до року', *п^ід^мсвинка* 'шестимісячна свинка', *п^ідц^іп^лчата* 'курчата жнивові', *су^йагн^а* 'вівця, яка має котитись', *сукр^іл^на* 'вагітна кролиця', *супоросна* 'вагітна свиня', *нибалунка* 'свиня, яка невідгуляла'.

Ще менше зафіксовано номенів префіксально-суфіксальної структури: *зарибок* 'малий лящ', 'молода щука', *п^ід^мсвинок* 'кабанчик до півроку', *п^ідкур^ок* 'курча велике', *пост^оронки* 'мотузка, за яку водить погонич коня при оранці', *п^ід^мкопники*, *п^ід^кіпники*, *п^ід^кіпчу^к* 'курчата жнивові', *ош^ішник* 'припон', *наш^ілник* 'повід'.

Безафіксний спосіб творення відзначено в усіх досліджуваних тематичних групах. Найбільш продуктивним цей спосіб виявився в тематичних групах тваринницької та рибальської лексики, зокрема в лексико-семантичній групі на позначення рибальського знаряддя та його частин: *йход*, *йх^ід*, *за^ход*, *про^хід* 'звужений вхід верхі або ятера'; *бо^йт*, *бо^йт* 'жердина з порожнистим потовщенням на кінці, якою б'ють по воді, заганняючи рибу в сіті'; *воло^к* 'волок, невелика сіть, якою ловлять рибу два рибалки, ідучи вблід'; *пе^ре^лмет*, *пе^ре^лм^іт*, *пи^ри^лот*, *пе^ри^лмет* 'перемет, снасть із гачками, яку звичайно ставлять поперек течії річки', *п^ітх^лват* 'рибальська снасть у вигляді зігнутої в півколо довгої лозини з прикріпленим до неї сітчастим мішком та держалом'; *при^нада* 'блешня, металева блискуча рибка (пластинка) з гачком, яку використовують як принаду для риби', 'загальна назва наживки для ловіння риби вудкою'. У тематичній групі тваринницької лексики безафіксний спосіб творення є найбільш продуктивним у лексико-семантичних групах на позначення місця, пов'язаного з тваринництвом, та результатів господарювання: *ви^пас*, *ви^гін* / *ви^гон* 'вігін, простора вільна ділянка біля села або в селі, куди виганяють пасти худобу', *в^ітх^оди* 'залишки неперетравленої їжі', *до^ді^й* 'процес видоювання решти молока', *пе^ре^лдо^й* 'процес передоювання корів', *за^гин* 'худоба, яка загинула', *за^гін* / *за^гон* 'огорожене місце, куди заганняють тварин на відпочинок чи ночівлю влітку або щоб хазяйки мають можливість їх подоїти', *за^города* 'відгороджене місце в сараї для свиней', *зна^к* 'мітка, яка вказує на приналежність тварини хазяїну в загальному стаді або на її якісь особливості', *пе^ре^лг^ін* 'сироватка', *пе^рей^іди* 'недоїдені тваринами залишки грубих кормів', *по^клад* 'поклад, яйце, яке кладеться в певному місці, щоб курка там неслася'. Найменше номенів, утворених безафіксним способом, зафіксовано в лексико-тематичній групі бджільництва. Це назви процесів та інвентарю: *об^літ* 'вивчення бджолами місцевості', 'шлюбний політ матки', 'процес її запліднення', *су^ш* 'суха вощина', 'рамка', *пол^лот* 'політ бджоли'.

Дослідники номінаційних процесів сучасної української мови зауважують, що продуктивним способом словотворення української мови є осново- і словоскладання, застосування яких на всіх

етапах її розвитку сприяло поповненню словникового складу [3, 83]. На формально-словотвірному рівні семантична композиція представлена у вигляді а) чистого основоскладання: *тоусто́лоб* ‘головень, *Leuciscus cephalus* L.’, *ве^рховода* ‘верховодка, дрібна прісноводна риба родини коропових, *Alburnus alburnus* L.’, *кроле^вферма* ‘ферма, на якій розводять кролів’, *кроли^вматка* ‘кролиця, яка дає приплід’, *коно^вматка* ‘кобила жеребна’, *ве^трабонт^н’ік* ‘ветеринар’;

б) складно-суфіксального основоскладання: *нижн^оводка* ‘риба, яка водиться у нижній частині водойми’, *однол^итки*, *однол^итки* ‘недомірки, лов яких заборонений’, *рако^лоука* ‘пристрій для виловлювання раків’, *ве^рховоден^н*, *ве^рховод^нка* ‘верховодка, дрібна прісноводна риба родини коропових, *Alburnus alburnus* L.’, ‘риба, яка водиться у верхній частині водойми’, *ското^могил^ник* ‘худоба дохла’, *самос^едка* ‘квочка, яка сіла на яйця без відома людей’, *одно^годка* ‘корова до одного року’, *двох^літка*, *другор^ичка* ‘корова молода, яка вже телилася’, *другот^иілка*, *другородка*, *ўторородка* ‘корова, яка вдруге народила’.

Різновидом складно-суфіксального основоскладання є складно-нульовий спосіб (основоскладання завершується нульовою суфіксацією): *самодур* ‘блешня, металева блискуча рибка (пластинка) з гачком, яку використовують як принаду для риби’, *риб^овод* ‘рибалка, який займається рибальством професійно’, *риб^олоу* ‘рибалка, який займається рибальством як хобі’, *красно^пир*, *красно^п’ор* ‘краснопірка, *Scardinius erythrophthalmus* L.’; *мер^твород* ‘плід мертвонароджений’, *козо^пас* ‘той, хто пасе кіз’, *коне^пас* ‘людина, яка пасе коней’, *гурто^прау* ‘чабан старший’, *живод^о’ор* ‘людина, яка забиває собак’.

в) словоскладання: 1) з атрибутивними відношеннями між компонентами: *короп-са^зан* ‘короп, *Cyprinus carpio* L.’, *риба-нев^ид* ‘риба великих розмірів, яка виловлюється неводом’, *короп-прос^т’ак* ‘короп, *Cyprinus carpio* L.’, *л^иашч-молодн^и’ак* ‘молодий лящ вагою до 0,5 кг’, *йорш-но^сар* ‘йорж, дрібна прісноводна риба з колючими плавцями, *Aseginia sepiua* L.’, *ко^за-йало^виц^я’а* ‘коза, яка жодного разу не давала потомства’, *кнур-запл^и’ідник* ‘кабан-плідник’, *кур^чата-баістр^учата* ‘курчата, виведені квочкою без відома людей’, *ло^шак-каст^ратор* ‘кінь кастрований’, *ме^лиц^я’а-йал^и’іука* ‘корова, яка ще не парвалася’, *л^иошка-п^и’ітсвинок* ‘свиня до року’, *ба^ран-ос^и’ім’ін’ітел’*, *ба^ран-п^и’ідник* ‘баран репродуктивного віку’, *бик-перво^годок* ‘однорічний бичок’; 2) сурядними відношеннями між компонентами: *п^и’ітка-красно^п’ірка*, *п^и’іточка-красно^п’ірка* ‘краснопірка, *Scardinius erythrophthalmus* L.’, *курка-п^и’івен* ‘курка-гермафродит’, *йанчики-ба^ранчики* ‘стадо ягнят’.

г) словотвірної контамінації, зокрема телескопічного словотворення, як-от: *п^и’ізн^и’ур^чата* ← *п^и’ізн^и’ур^и’(і)* + (кур)*чата* ‘курчата, виведені в жнива’.

Осново-і словоскладання характерні для лексико-семантичних груп на позначення риб, тварин, бджіл, рідше рибальського реманенту та агентивів різних тематичних груп.

У всіх лексико-семантичних групах досліджуваних тематичних груп відзначено значну кількість полікомпонентних номінацій. Вони мають структуру переважно атрибутивних словосполучень. Двослівну номінацію найчастіше представлено в лексико-семантичних групах на позначення риб, тварин, бджіл, зокрема назви різновидів риб (наприклад, *ка^рас[’] б^ило^рус[’]киї* ‘лящ, схрещений з карасем’, *короп дзе^ркал[’]ниї*, ~ *зиркал[’]ниї*, ~ *коро^л’ейскиї*, ~ *царс[’]киї* ‘короп дзеркальний, *Cyprinus carpio* L.’ та ін.), назви риб, тварин, бджіл за різними диференційними ознаками (розміром, віком, місцем знаходження, фізіологічним станом – *п^и’ітка ве^ллика* ‘велика плітка’, *л^иашч молод^иї* ‘молодий лящ вагою до 0,5 кг’, *о^кун[’] горбат^иї* ‘старий окунь’, *ш^ичука догодо^ва* ‘щука довжиною до 1 метра’, *риба мален[’]ка*, ~ *ма^н’ун[’]ка*, ~ *м^илен[’]ка*, ~ *м^илка*, ~ *му^л’ка*, ~ *ма^ла*, ~ *м^иелка* ‘недомірки, лов яких заборонений’, *риба ослаблена*, ~ *придушана*, ~ *зне^всила^на*, ~ *душ^на*, ~ *за^хир^ила* ‘риба, знесилена недостаттю кисню у воді’, *о^кун[’] ста^йков^иї*, ‘окунь, який водиться в ставку’, *ба^ран п^и’ідниї*, *ба^ран с^и’имн^и’уї*, *волух не^чищен^иї* ‘баран репродуктивного віку’, *в^и’іуц^и’і’д’ін’и*, ~ *доїн’и* ‘стадо дійних овець’ та ін.), частин риб (*пла^вец[’] боко^виї*, ~ *бр^уш^ниї*, ~ *горизон^тал[’]ниї*, ~ *че^ре^в’їниї* ‘горизонтальний плавець риби’, *пла^вец[’] вир^т’ікал[’]ниї*, ~ *верх^н’її*, ~ *хвост^овиї*, ~ *гостриї*, *пла^утник пово^ротниї* ‘вертикальний плавець риби’ та ін.). Незначну кількість полікомпонентних назв відзначено у лексико-семантичних групах на позначення рибальського приладдя (*голка де^ре^в’їяна*, ~ *рибал[’]с[’]ка* ‘голка, якою плетуть рибальські сітки’, *інви^н’тар’* *рибниї* ‘загальна назва рибальських снастей’, *попла^вок здо^ровиї*, ~ *л^итн^и’її* ‘поплавок, який використовують для рибалки вудкою влітку’, *попла^вок конт^рол[’]ниї* ‘додатковий поплавок на вудці’, *пута^нка дво^сторон[’]а* ‘дві рибальських сітки, що стоять паралельно’), назви рибалок (*ри^бак тихо^пом^и’шаниї*, ~ *за^йадливиї* ‘той, хто займається рибальством як хобі’, *ри^бак профе^с’їниї* ‘рибалка, який займається рибальством професійно’, *риба^ки бри^гадн^и’ї* ‘група рибалок, які займаються рибальством професійно’), назви місця для рибалки (*ставок л^уб^ит[’]ел[’]с[’]киї* ‘ставок, який не має окремого власника’, *ста^вок за^рибл[’]аниї* ‘ставок, у якому багато риби’, *м^и’ісце при^кормл[’]ане*, ~ *за^рибл[’]ане*, ~ *за^риблене*, ~ *при^над[’]ане*, ~ *рибне* ‘постійне місце з рибою’.

У лексико-семантичних групах на позначення риб, тварин та бджіл паралельно із атрибутивними словосполученнями зафіксовано універби, утворені від цих словосполучень: *приманка жива* → *жи|вец* 'риба малих розмірів, яку використовують як наживу', *риба пухла* → *пух|л'ак* 'риба хвора', *риба ве|рховодна* → *ве|рховодка* 'риба, яка водиться у верхній частині водойми', *риба|дон:а* → *донка* 'риба, яка водиться у нижній частині водойми', *короп простий* → *прост'ак* 'короп, *Cyprinus carpio* L.', *короп коро|л'євський* → *коро|л'євич* 'короп дзеркальний'; *гн'їдак к'їн* → *гн'їдак* 'гнідий кін', *другий р'їй* → *другак*, *первий р'їй* → *пе|р'вак*, *трет'їй р'їй* → *тре|т'ак* 'рій за рахунком, який відділився від сім'ї'.

Крім того, у кожній із названих тематичних груп відзначено описові номінації – іменникові словосполучення: *л'ашч се|редн'ойі ваги* 'молодий лящ вагою до 0,5 кг', *короп ге|рманс'коїї породи* 'короп дзеркальний', *место кл'ову* 'постійне місце з рибою', *плавець з|верха / з|верху*, ~ *на спи|н'ї* 'вертикальний плавець риби', *риба бес к'їсток* 'безкісткова риба', *риба ў на|гул'ї*, ~ *нав'їдо|доўл'ї* 'риба після нересту', *риба з і|кройу* 'риба під час нересту', *риба за к'їло* 'риба, розмір якої відповідає стандартам і лов якої через те дозволений', *риба на до|лошку*, ~ *на к'їло* 'недомірки, лов яких заборонений', *попла|вок дл'а л'їтн'ойі рибалки*, ~ *с кор'кового|дере|ва*, ~ *їс ко|ри*, ~ *їс н'їр'їа* 'поплавок, який використовують для рибалки вудкою влітку', *їат'їр з двома ў|ходами*, ~ *с к'їрилами*, ~ *на два в|ход'ї* / *ў|ходи* 'ятір з двома входами', *їат'їр з одним к'їрилом* 'ятір з одним входом', *ко|за з дру|гим о|котом*, ~ *у|котом*, *ко|за з дру|гими ко|зи|н'атами* 'коза, яка вдруге окотилась', *гурт їа|гн'ат* 'стадо ягнят', *в'їц'а пе|ред о|котом*, ~ *пе|ред у|котом* 'вівця, яка має народити', *в'їц'ї на в'їдо|д'їц'ї* 'вівці недійні', *в'їц'ї ў за|пуску* 'вагітні вівцематки'.

Отже, в східноpodільських говірках виявлено різні способи номінації: основними є семантична трансформація слова, деривація, композитивне словотворення та фразотворення. Такий поділ є умовним, оскільки наявні комбіновані способи номінації, наприклад метафора з деривацією, складно-суфіксальне основоскладання. Продуктивність різних способів словотворення не однакова. Найпродуктивнішими є лексико-семантичний спосіб та морфологічний суфіксальний словотвір. Композитивне словотворення як перехідне явище від однослівної до багатослівної номінації здійснюється шляхом чистого основоскладання, складносуфіксального основоскладання, словоскладання. Полікомпонентні номени за структурою є атрибутивними словосполучення, частина з яких зазнає універбації.

Список використаних джерел

1. Гороф'янюк І. Способи номінації в мікологічній лексиці центральноpodільських говірок / І. Гороф'янюк // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп. Ред. Г. І. Мартинова. – Черкаси, 2009. – Вип. 9. – С. 89 – 100.
2. Дворянкін В.О. Номінативні процеси в українських східностепових говірках : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Дворянкін Віктор Олександрович ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2006. – 369 с.
3. Клименко Н. Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови // Українська мова. – № 3 – 4. – С. 83 – 105.
4. Поістогова М.В. Номінаційні процеси у ботанічній лексиці східноpodільських говірок: автореф. дис...кандю філол. Наук: 10.02.01 / М. В. Поістогова, НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2005. – 23 с.
5. Скорофатова А.О. Ономазіологія та лінгвогеографія фітономенів в українських східнослобожанських говірках : монографія / Анна Олександрівна Скорофатова. – Луганськ : Елтон-2, 2009. – 369 с.
6. Способы номинации в современном русском языке. – М. : Наука, 1982. – 295.

Анотація. У статті на матеріалі говірок східноpodільського ареалу української мови проаналізовано способи номінації в групах конкретної лексики, зокрема в тематичних групах лексики на позначення реалій бджільництва, тваринництва та рибальства. Відзначено, що основними способами номінації в групах конкретної лексики в східноpodільських говірках є семантична трансформація, афіксальна деривація, композитивне словотворення, фразотворення.

Ключові слова: номінаційні процеси, способи номінації, східноpodільські говірки української мови, тваринницька лексика, рибальська лексика, лексика бджільництва, семантична трансформація, афіксальна деривація, композитивне словотворення, фразотворення.

Summary. In this paper the nomenclature ways in the groups of concrete lexis, in particular in thematic groups to denote realia in apiculture, livestock production and fishery, were analyzed on the materials of east-Podillia dialects of the Ukrainian language.

It has been stated that each group has its characteristic nomenclature ways. However there are some common ways to form lexemes in different thematic groups. The main nomenclature ways in con-

crete lexis groups in east-Podillia dialects are semantic transformation, affixal derivation, composite word building, phrase formation.

The analysis of concrete lexis shows that the most popular method of word building is suffixes. The most frequent suffixes occur in lexical-semantic groups of fish names where differentiated features "age" and "size" are closely interrelated. Prefixal and prefixal-suffixal ways appear to be less productive in vocabulary building in livestock production and fishery.

Affix-free method helps form representatives of lexical-semantic groups to denominate the location associated with livestock production, the results of business performance in a thematic group of livestock vocabulary, to denominate fishery tools and their parts in a thematic group of fishery vocabulary, names of the processes and their results in a bee-keeping thematic group.

The productive way of word building in the studied dialects is base and word composition which, on a formal word building level, is represented in the form of pure base-composition, complex-suffixal base-composition, word building, word contamination. In most cases they have the structure of attributive phrases.

Key words: nomenclature processes, nomenclature ways, east-Podillia dialects, livestock vocabulary, fishery vocabulary, bee-keeping vocabulary, semantic transformation, affixal derivation, composite word building, phrase formation.

Отримано: 06.10.2016 р.

УДК 811.111'367.322'42

Томусяк А.О.

КОМУНІКАТИВНО-ІНТЕНЦІЙНИЙ ЗМІСТ КОМПЛЕКСУ «ПИТАННЯ-ВІДПОВІДЬ» У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЬЮЗЕН КОЛЛІНЗ «ГОЛОДНІ ІГРИ»)

У художньому тексті досить поширене функціонування комплексу «питання-відповідь», що репрезентує відтворення живого, усного мовлення у канві літературного простору. Такі комплекси завжди складаються із двох частин, де перша – це питальне речення (чи їх група), а друга є стислою чи розгорнутою відповіддю. Комунікативно-інтенційний зміст цих структур має необмежені можливості. Безперечно, первинним призначенням інтерогативного висловлення є запит інформації з метою отримати відповідь, тобто питальні речення містять запитання, що спонукають співрозмовника до відповіді [6, 258].

Різне тлумачення логічної природи питання зумовило існування у лінгвістичних дослідженнях значної кількості суперечливих думок та висловлень. У кінці ХХ століття проблематика інтерогативності активізувалася з виникненням концепції "прагматичного повороту" у лінгвістиці, пов'язаної із працями Дж. Остіна, Г. Грайса, Дж. Серля, Д. Вандервекена та ін. На сьогодні поширення здобула теорія мовленнєвої діяльності (О.О.Леонтьєв, Е.Ф.Тарасов, І. Н. Горелов, С. Т. Шабат-Савка та ін.).

Комунікативний підхід до аналізу синтаксичних одиниць спрямовує увагу на функцію мови як засіб спілкування, тому важливе місце серед його проблем займає проблема інтенціональності, адже форма висловлення залежить від інтенції, або комунікативного наміру мовця. Комунікативний намір мовця асиметриє з мовною формою інтерогативності. "На цій основі можна виділити цілий клас інтерогативів, у яких іллокутивна сила не збігається з мовним значенням, експансуючи смисли інших модально-інтенційних висловлювань. Крім того, інтерогативи можуть виконувати в мовленні фатичну або фасцінативну функції і в цьому разі виступати як засіб мовленнєвого контактування немодалізованого характеру", – зазначає Л. В. Чайка [7, 9]. Отже, в комунікативному аспекті інтерогатив – це інтенційний засіб мовленнєвого спілкування, що використовується мовцем з метою здійснення своїх комунікативних намірів.

Сутність питання визначається не тільки наявністю обумовлених кореляцій між питанням і відповіддю, їх предметно-логічним виміром. У комунікативному акті "запитання має бути таким, щоб не була скованою свобода і самостійність відповіді, щоб особистий погляд адресанта був достатньо прихований за нейтральною формою питання" [3, 127]. Таким чином, прагматична сутність запитання передбачає свободу вибору (Дж. Серль, Н. Белнап, Т. Стіл) щодо співрозмовника (адресата).

Питальні висловлення є «синтаксичними одиницями, певним комунікативно-функціональним типом, що здатний до експансії прагматичних смислів інших типів модально-інтенційних